

The Roundhouse, Chalk Farm Road, Londyn
THE ROUNDHOUSE, CHALK FARM ROAD, LONDON

Marta Gutowska
WA Politechnika Śląska

Słowa kluczowe: lokomotywnia, historia architektury, Londyn, przebudowa

Keywords: Roundhouse, history of architecture, London, remodelung

Streszczenie

The Roundhouse w Camden Town w północnym Londynie jest ciekawą byłą lokomotywnią mającą blisko 50 metrów średnicy, która wybudowana została w roku 1846 przez Roberta Stephensona i Roberta Dockraya. Okrągłe ceglane ściany ukrywały w swym wnętrzu wspaniały żeliwny szkielet konstrukcyjny - rotundę.

Zabytkowa lokomotywnia w północnym Londynie miała trzy życia po krótkiej służbie dla kolei angielskich, stała się magazynem dżinu Gilbeya, potem adaptowano ją na eksperymentalną salę koncertowo-teatralną, w której koncertowali: Jimi Hendrix, Pink Floyd, The Doors czy The Who... Obecna przebudowa i rozbudowa tego obiektu pozwoliły na powiększenie widowni, przy spełnieniu surowych przepisów przeciwpożarowych.

Autorem przebudowy zostało, znane z wielu innych adaptacji obiektów zabytkowych londyńskie biuro architektoniczne John Mc Aslan. Głównym zadaniem projektowym było zachowanie legendarnej części koncertowej, tak by nie straciła nic ze swojej atmosfery i przebudowania części widowni, aby zmieścić 1300 siedzących i 3500 miejsc stojących. Aby część koncertowa spełniała surowe przepisy przeciwpożarowe, a jednocześnie była funkcjonalna nieuniknione stało się dobudowanie nowoczesnej galerii. Nowe skrzydło mieści pomieszczenia dla artystów, studia teatralne, pomieszczenia techniczne oraz restaurację, połączoną z oryginalnym zabytkowym budynkiem za pomocą siatki mostów i galerii. Dotychczas nieużywane podziemia Roundhousu, przekształcone zostały w warsztaty i studia dla młodych twórców. Aranżacja pomieszczeń jest bardzo mobilna i umożliwia szybkie zmiany w zależności od potrzeb. Najtrudniejszą częścią przebudowy okazał się być dach budynku. Pamiętając wiktoriańskie czasy żeliwno – drewniana konstrukcja miała blisko 50 metrów średnicy. Dach jako część zabytkowego obiektu nie mógł ulec praktycznie żadnym przekształceniom – szczególnie cenna była jego wewnętrzna część z bajkowa niemalże konstrukcja. Jednocześnie sam proponowany sprzęt nagłaśniająco-oświetleniowy miał ważyć blisko 20 ton!

Wiktoriańska konstrukcja nie była jednak w stanie unieść proponowanych rozwiązań. Wtedy na genialny pomysł wpadli konstruktorzy z Anthony Hunt Associates. Ich projekt zwiększał masę dachu niwelując wizualny impakt podobnej operacji: usunięto oryginalne dachówki i nałożono nowoczesną samonośną konstrukcję stalową 70cm nad starym dachem. Powyższa operacja nie naruszyła proporcji budynku z zewnątrz a od środka wciąż widoczne było oryginalne wiktoriańskie sklepienie.

Abstract

The Roundhouse in Camden Town in northern London is an interesting former locomotive depot that is nearly 50 metres in diameter and was built in 1846 by Robert Stephenson and Robert Dockray. Round, brick walls have been hiding a splendid cast-iron framework – a rotunda.

The historic locomotive depot in northern London had three lives: after its short service for the English rail, it became a Gilbey's gin storehouse, and then it was adapted for an experimental concert and theatre hall which hosted artists such as: Jimi Hendrix, Pink Floyd, The Doors and The Who. The present reconstruction and extension of the object have made it possible to enlarge the audience area whilst meeting strict fire safety regulations.

John McAslan, a London architectural practice famous for many other adaptations of historic projects, designed the reconstruction. The main assumption of the project has been to retain the legendary concert area so that it does not lose any of its atmosphere and to reconstruct the audience section so that it has 1,300 seats and a standing capacity of 3,500. In order for the concert area to meet strict fire safety regulations and, at the same time, to be functional, it has become necessary to add a modern gallery. In the new wing, there are rooms for artists, a theatre studio, technical rooms and a restaurant connected with the original, historic building with a network of bridges and galleries. The underground of the Roundhouse, which has yet to be put to use, has been converted into workshops and studios for young artists. Arrangement of the rooms is very mobile and enables rapid changes, depending on the needs. The roof of the building turned out to be the most difficult part of the reconstruction. The supporting structure made of cast iron and wood and dating back to Victorian times was nearly 50 metres in diameter. As part of a historic building, the roof could not be modified in any way – its internal part, with an almost fairytale construction, was of particular value, whereas the amplifying and lighting equipment itself was to weigh nearly 20 tonnes!

The Victorian structure would be unable to bear all the proposed implementations. But then the designers of Anthony Hunt Associates hit upon a brilliant idea. Their project reduced the mass of the roof by levelling the visual impact of a similar operation: the original tiles were removed, and a modern, self-supporting steel structure was placed 70 cm over the old roof. This operation has not damaged the external proportions of the building, whilst inside, the original Victorian vault could still be visible.

Zabytkowa lokomotywownia w północnym Londynie miała trzy życia. Po krótkiej służbie dla kolei angielskich stała się magazynem dżinu Gilbeya, potem adaptowano ją na eksperymentalną salę koncertowo-teatralną, w której koncertowali: Jimi Hendrix, Pink Floyd, The Doors czy The Who. Obecna przebudowa i rozbudowa tego obiektu pozwoliły na powiększenie widowni, przy spełnieniu surowych przepisów przeciwpożarowych.

Lokomotywownie były unikatowymi formami budynków przemysłowych. Budowane od najwcześniejszych dni historii kolei były miejscem, gdzie parowozy mogły być serwisowane, naprawiane, obracane i gdzie uzupełniano węgiel oraz wodę. Jednym z pierwszych typów lokomotywowni był tzw. okrągłak (ang. Roundhouse) z obrotnicą umieszczoną na środku budynku i torami rozchodzącymi się promieniście.

The Roundhouse w Camden Town w północnym Londynie jest ciekawą byłą lokomotywownią mającą blisko 50 metrów średnicy, która wybudowana została w roku 1846 przez Roberta Stephensona i Roberta Dockraya. Okrągłe ceglane ściany ukrywały w swym wnętrzu wspaniały żeliwny szkielet konstrukcyjny – rotundę. Przestrzeń podzielona została na 24 zatoki z olbrzymią obrotnicą w centrum budowli. Wjeżdżające na obrotnice lokomotywy mogły zostać łatwo skierowane do zatok naprawczych, gdzie mechanicy dokonywali inspekcji i napraw pojazdów.

Budynek przykryty był szerokim stożkowym dachem z żaluzjami wentylacyjnymi i gigantycznym świetlikiem, wysuniętym poza obrys budynku i kryty łupkiem. Konstrukcja dachu podparta była 24 żeliwnymi kolumnami ulokowanymi promieniście i w równych odstępach. Jedyne wejście do budynku umiejscowione było w jego zachodniej części. Niestety już po 10 latach Roundhouse utracił swą funkcję, jako że nowe lokomotywy okazały się być zbyt długie, aby móc korzystać z obrotnicy, opuszczony budynek wydawał się być przeznaczony tylko do rozbiórki.

Od roku 1896 Roundhouse znalazł nowego właściciela i użytkowany był jako magazyn fabryki dżinu Gilbeya. Gilbey's Gin uratował Roundhouse przed zburzeniem na około 90 lat. Obiekt został przebudowany, tak by dostosować się do nowej funkcji: powstały drewniane galerie, a szklany świetlik zamalowano, by chronić towar składowany wewnątrz budynku przed słońcem.

W roku 1960 będący już w bardzo złym stanie Roundhouse zainteresował Arnolda Weskera, animatora kultury szukającego siedziby dla organizacji Culture 42. Szybki remont obiektu pozwolił na utworzenie eksperymentalnej sali koncertowo-teatralnej, która w krótkim czasie stała się kultowym miejscem szybko rozwijającego się przemysłu rockowego. Legendarne koncerty Jimi Hendrixa, Pink Floyd, The Doors, The Who i wielu, wielu innych odbyły się właśnie w Roundhouse. Pomimo iż nowa funkcja okazała się być sukcesem marketingowo-finansowym, a Roundhouse zyskał status kultowego miejsca, w roku 1983 ze względu na stan został ponownie zamknięty.

Okazało się, iż stan nieremontowanego przez lata obiektu jest katastrofalny. Ciekący dach, uszkodzone elementy konstrukcyjne sprawiły, że budynek mający status Grade II* ('Grade' – klasa 'wartości' zabytku: Grade I [najwyższa], Grade II* [druga] i Grade II) wpisany został przez English Heritage (jednostka rządu brytyjskiego zajmująca się ochroną zabytków architektury) na listę obiektów zagrożonych. Roundhouse był obiektem wielu propozycji co do sposobu użytkowania, jednym z nich była biblioteka rysunków architektonicznych Królewskiego Instytutu Brytyjskich Architektów (RIBA, Royal Institute of British Architects). Koszt ewentualnej przebudowy przewyższał jednak możliwości finansowe gminy. Na szczęście w roku 1996 właścicielem Roundhouse został Torquil Norman, brytyjski milioner i filantrop. Obiekt miał się stać kuźnią młodych i kreatywnych talentów oraz halą koncertowo-widowiskową. Autorem przebudowy zostało znane z wielu innych adaptacji obiektów zabytkowych londyńskie biuro architektoniczne John McAslan. Głównym zadaniem projektowym

było zachowanie legendarnej części koncertowej tak, by nie straciła nic ze swojej atmosfery i przebudowania części widowni, aby zmieścić 1300 siedzących i 3500 miejsc stojących. Aby część koncertowa spełniała surowe przepisy przeciwpożarowe, a jednocześnie była funkcjonalna, nieuniknione stało się dobudowanie nowoczesnej galerii. Nowe skrzydło mieści pomieszczenia dla artystów, studia teatralne, pomieszczenia techniczne oraz restaurację połączoną z oryginalnym zabytkowym budynkiem za pomocą siatki mostów i galerii. Dotychczas nieużywane podziemia Roundhouse przekształcone zostały w warsztaty i studia dla młodych twórców. Aranżacja pomieszczeń jest bardzo mobilna i umożliwia szybkie zmiany w zależności od potrzeb.

Najtrudniejszą częścią przebudowy okazał się być dach budynku. Pamiętając wiktoriańskie czasy żeliwno-drewniana konstrukcja miała blisko 50 metrów średnicy. Dach jako część zabytkowego obiektu nie mógł ulec praktycznie żadnym przekształceniom – szczególnie cenna była jego wewnętrzna część z bajkową niemalże konstrukcją. Jednocześnie sam proponowany sprzęt nagłaśniająco-oświetleniowy miał ważyć blisko 20 ton!

Ponieważ budynek znajduje się obecnie w strefie zabudowy mieszkaniowej, niezbędne okazało się zastosowanie nowoczesnej izolacji akustycznej, takiej by rockowe koncerty o sile 108 decybeli nie zakłócały codziennego życia mieszkańców Chalk Farm. Akustyk Robert Gillieron przetestował dziesiątki różnych specyfikacji, zanim zaproponowano system sprężyn i zwiększonej masy dachu, aby otrzymać pożądany wynik.

Wiktoriańska konstrukcja nie była jednak w stanie unieść proponowanych rozwiązań. Wtedy na genialny pomysł wpadli konstruktorzy z Anthony Hunt Associates. Ich projekt zwiększał masę dachu, niwelując wizualny impakt podobnej operacji: usunięto oryginalne dachówki i nałożono nowoczesną samonośną konstrukcję stalową 70 cm nad starym dachem. Powyższa operacja nie naruszyła proporcji budynku z zewnątrz, a od środka wciąż widoczne było oryginalne wiktoriańskie sklepienie. Wmontowano jednocześnie nowoczesne świetliki i charakterystyczny okulus na środku konstrukcji. Całość ważyła blisko 200 ton. Na szczęście solidne fundamenty i przypory wokół budynku pozwoliły na podobną operację. Wszystkie elementy budynku podporządkowane są jego specyficznej radialnej geometrii. Architekt projektu Mark Cannata przyznaje, iż całość okazała się być w praktyce jeszcze bardziej skomplikowana, ponieważ promienie łuków ścian obiektu dalekie były od perfekcji. Projektanci ściśle współpracowali z English Heritage, jednym z kompromisów zawartych pomiędzy architektami a konserwatorami było umożliwienie dokonania zmian w konstrukcji podziemnej części obiektu w zamian za odtworzeniowy remont elewacji oraz wizualne zachowanie dachu w formie zbliżonej do oryginału.

Po roku działalności w nowej formie Roundhouse bije rekordy popularności, a bilety zostają wyprzedane na pniu niejednokrotnie na wiele, wiele miesięcy przed samymi koncertami. Przywrócenie do życia jednej z najważniejszych w historii scen muzyki rockowej oraz restauracja zabytku architektury przemysłowej to wspaniały przykład doskonałej współpracy architektów, konserwatorów i inwestora-wizjonera.

W Katowicach, niemal w samym centrum miasta w dzielnicy Wełnowiec jeszcze na początku XXI wieku stała cynkownia Huty Silesia – wspaniały XIX-wieczny obiekt zasłużony dla polskiej sceny muzycznej i filmowej w podobny sposób jak Roundhouse zasłużony jest dla sceny londyńskiej. Niestety totalny brak zainteresowania ze strony zarówno konserwatora zabytków, jak i prezydenta miasta doprowadziły wpisaną na listę zabytków cynkownię do ruiny i w roku 2005 wyburzona, zniknęła z mapy Katowic.

Ciekawostką jest, iż w Polsce w Pile znajduje się jedyny w naszej części Europy okrągłak, prawdopodobnie jeden z najdłuższych działających tego typu obiektów na świecie. Został zbudowany w latach 1870–1874 i dzięki zastosowaniu nietypowych rozwiązań architektonicznych stał się wzorcowym obiektem dla kilku tego typu budowli w Europie. Specyficzny okrągły kształt tego budynku był wzorem m.in. dla parowozowni w Berlinie i Magdeburgu. Okrągłak był w czynnej służbie kolejowej aż do lat dziewięćdziesiątych, kiedy to wyjechały z niego ostatnie lokomotywy. Dzisiaj zapasć finansowo-

organizacyjna PKP doprowadziła obiekt do totalnej ruiny. Lokalne stowarzyszenia próbują, jak na razie bezskutecznie, przejąć zabytkowy obiekt, tak by przywrócić go do dawnej świetności w formie Muzeum Kolejnictwa. W lipcu 2010 r. budynek został wpisany na listę zabytków. Miejmy nadzieję, że obiekt ten nie podzieli za kilka lat losów wełnowieckiej cynkowni.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] *Roundhouse Guide 1846–2006*, Roundhouse Trust 2007
- [2] Marcus Binney and David Pearce, *Railway Architecture*, Orbis Publishing, London 1979,
- [3] Kester Rattenbury, *Theatre in the Round*, 16 June 2006
- [4] Amanda Birch, *Big top at the Roundhouse*, 3 September 2004
- [5] John McAslan +Partners Project Appreciation